

LIBRIS

We know
books

OPERA LUI CIORAN

SCRIERI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Pe culmile disperării

ediția întâi – 1934 / prima ediție postbelică, Humanitas – 1990

Cartea amăgirilor – 1936 / 1991

Schimbarea la față a României
1936 / ediție revăzută de autor – 1990

Lacrimi și sfinți – 1937 / 1991

Amurgul gândurilor – 1940 / 1991

Îndreptar pătimăș (I–70) [Paris, 1940], Humanitas – 1991

Îndreptar pătimăș II (70–140) [Paris, 1941–1944], Humanitas – 2011

Despre Franța [Paris, 1941], Humanitas – 2011

Razne [Paris, 1945–1946], Humanitas – 2011

Carnetul unui afurisit, Humanitas – 2021

SCRIERI ÎN LIMBA FRANCEZĂ

Précis de décomposition   *Tratat de descompunere*

Gallimard – 1949   Humanitas – 1992

Syllogismes de lamertume – 1952   *Silogismele amărăciunii* – 1992

La Tentation d'exister – 1956   *Ispita de a exista* – 1992

Histoire et utopie – 1960   *Istorie și utopie* – 1992

La Chute dans le temps – 1964   *Căderea în timp* – 1994

Le Mauvais démiurge – 1969   *Demiurgul cel rău* – 1995

De l'inconvénient   *Despre neajunsul*
d'être né – 1973   *de a te fi născut* – 1995

Écartèlement – 1979   *Sfârtecare* – 1995

Exercices d'admiration – 1986   *Exerciții de admirație* – 1993

Aveux et anathèmes – 1987   *Mărturisiri și anateme* – 1994

Mon Pays / Țara mea

Humanitas – 1996

Cahiers – 1997   *Caiete* (3 vol.) – 1999–2000

PUBLICISTICĂ, CORESPONDENȚĂ, CONVORBIRI

Singurătate și destin, Humanitas – 1992

Convorbiri, Humanitas – 1993

Scrisori către cei de-acasă, Humanitas – 1995

CIORAN

CARTEA AMĂGIRILOR

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

	I	
Extaz muzical		5
Despre fericirea de a nu fi sfânt		10
Asupra celui mai mare regret		12
Pentru cei mai singuri		29
	II	
[Să izbucnim cu toată ardoarea...]		40
	III	
[Negațiile care nu duc la extaz...]		59
Profeția și drama timpului		69
A muri de elan		73
	IV	
[Să renunțați la conștiință...]		80
Mozart sau întâlnirea mea cu fericirea		84
Mozart sau melancolia îngerilor		87
Jurământ vicții		98
Șoapte singurătății		99
Rugăciune în vânt		100
Păcat și transfigurare		100
Spovedania lucrurilor		108
Ispita umbrelor		109
Ceasul blestemelor		110

[Simțit-ați vreodată...]	115
În ce fel viața devine suprema valoare	137
Reguli pentru a învinge pesimismul, dar nu suferința	140
Arta de a evita sfințenia	141
Reguli pentru a nu cădea pradă melancoliei	141
VI	
Despărțirea de moarte	146
Despărțirea de filozofie	154
VII	
[Oare se poate...]	173
Gustul amăgirilor	178
În umbra sfințelor	203

Redactor: Antoaneta Iordache
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Alina Dincă
DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la Radin Print,
prin reprezentantul său exclusiv pentru România,
4 Colours, www.4colours.ro

© HUMANITAS, 1991, 2022

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Cioran, Emil
Cartea amăgirilor / Emil Cioran. – București: Humanitas, 2022
ISBN 978-973-50-7499-9
821.135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

I

EXTAZ MUZICAL – Simt cum îmi pierd materia, cum cad rezistențele fizice și cum mă topesc armoniile și ascensiunile unor melodii interioare. O senzație difuză, un sentiment inefabil mă reduc la o sumă nedeterminată de vibrații, de rezonanțe intime și de sonorități învăluitoare.

Tot ce am crezut în mine individualizat, izolat într-o singurătate materială, fixat într-o consistență fizică și determinat într-o structură rigidă, pare a se fi rezolvat într-un ritm de o seducătoare fascinație și de o fluiditate insesizabilă. Cum aș putea prin cuvinte să descriu cum cresc melodiile, cum vibrează tot corpul, integrat într-o universalitate de vibrații, evoluând în sinuozități atrăgătoare, cu farmec de irealitate aeriană? Am pierdut în momentele de muzicalizare interioară atracția înspre materialități grele, am pierdut substanța minerală, acea împietrire care mă lega de o fatalitate cosmică, pentru a mă avânta în spațiul cu miraje, fără a avea conștiința iluziei lor, și cu visuri, fără să mă doară irealitatea lor. Și nimeni nu va înțelege vraja irezistibilă a melodiilor interioare, nimeni nu va simți exaltarea și beatitudinea, dacă nu se va bucura de această irealitate, dacă nu va iubi visul mai mult decât o evidență. Starea muzicală nu este o iluzie, fiindcă nici o iluzie nu poate da o certitudine de o așa amploare, și nici o senzație organică – de absolut, de trăire incomparabilă, semnificativă prin sine și expresivă în esența sa. În

aceste clipe când răsuni în spațiu și când spațiul răsună în tine, în aceste momente de torent sonor, de posesie integrală a lumii, nu pot să mă întreb decât pentru ce întreagă această lume nu sunt eu? Nimeni n-a încercat cu intensitate, cu o nebună și cu o incomparabilă intensitate, sentimentul muzical al existenței, dacă n-a avut dorința acestei absolute exclusivități, dacă n-a fost de un iremediabil imperialism metafizic, când ar dori spargerea oricăror granițe care separă lumea de eu. Starea muzicală asociază, în individ, egoismul absolut cu cea mai înaltă generozitate. Vrei să fii numai tu, dar nu pentru un orgoliu meschin, ci pentru o voință supremă de unitate, pentru spargerea barierelor individualității, nu în sensul de dispariție a individului, ci de dispariție a condițiilor limitative impuse de existența acestei lumi. Cine n-a avut senzația dispariției lumii, ca realitate limitativă, obiectivă și detașată, cine n-a avut senzația unei absorbiri a acestei lumi în elanurile lui muzicale, în trepidăția și vibrația lui, acela nu va înțelege niciodată semnificația acelei trăiri în care totul se reduce la o universalitate sonoră, continuă, ascensională, cu evoluții spre înălțimi, într-un haos plăcut. Și ce este starea muzicală decât un haos plăcut, ale cărui amețeli sunt beatitudini și ale cărui undulații sunt încântări?

Vreau să trăiesc numai pentru aceste clipe când simt toată existența o melodie, când toate rănilor ființei mele, toate în-sângerările lăuntrice, toate lacrimile nevărsate și toate pre-simțirile de fericire pe care le-am avut sub ceruri de vară, cu eternități de azur, s-au adunat și s-au topit într-o convergență de sunete, într-un avânt melodios și într-o caldă și sonoră comuniune universală.

Mă încântă și mă omoară de bucurie misterul muzical care zace în mine, care își aruncă reflexe în undulațiile melodioase, care mă destramă și îmi reduce substanța la ritm

pur. Am pierdut substanțialitatea, acel ireductibil care-mi dădea proeminență și contur, care mă făcea să mă cutremur în fața lumii, simțindu-mă abandonat și părăsit, într-o singurătate de moarte, și am ajuns la o dulce și ritmică imaterialitate, când n-are nici un rost să-mi mai caut eul, fiindcă melodizarea mea, convertirea în melodie, în ritm pur m-a scos din relativitățile obișnuite ale vieții.

Voința mea cea mare, voința mea persistentă, intimă, consumatoare și epuizantă, ar fi să nu mă reîntorc niciodată din stările muzicale, să trăiesc exaltat, vrăjit și înnebunit într-o beție de melodii, într-o ebrietate de sonorități divine, să fiu eu însumi o muzică de sfere, o explozie de vibrații, un cântec cosmic, o înălțare în spirale de rezonanțe. Cântecul tristeții încetează a mai fi dureroase în această beție și lacrimile devin arzătoare ca în momentul supremelor revelații mistice. Cum de pot uita lacrimile interne ale acestor beatitudini? Ar trebui să mor, pentru a nu mai reveni niciodată la alte stări. În oceanul meu lăuntric picură tot atâtea lacrimi câte vibrații mi-au imaterializat ființa. Dacă aș muri acum, aș fi omul cel mai fericit. Am suferit prea mult pentru a nu avea unele fericiri insuportabile. Și fericirea mea este atât de cutremurată, atât de năpădită de văpăi, străbătută de vârtejuri, de seninătăți, de transparențe și de deznădejdi, încât, adunate toate în avânturi melodice, mă încântă într-o beatitudine de o bestială intensitate și de o demonică unicitate. Nu poți trăi până în rădăcini sentimentul muzical al existenței, dacă nu poți suporta acest tremur inexprimabil, de o ciudată adâncime, nervos, încordat și paroxist. Să tremuri până acolo, până unde totul devine extaz. Și acea stare nu e muzicală dacă nu e extatică.

Extazul muzical este o revenire la identitate, la originar, la rădăcinile primare ale existenței. În el rămâne numai

ritmul pur al existenței, curentul imanent și organic al vieții. *Aud* viața. De aici încep toate revelațiile.

– Numai în muzică și în iubire există bucuria de a muri, străfulgerarea de voluptate când simți că mori deoarece nu mai poți suporta vibrațiile interne. Și te bucură gândul unei morți subite, care te-ar scuti să mai supraviețuiești acelor momente. Bucuria de a muri, care n-are nici o legătură cu ideea și conștiința obsedantă a morții, se naște în marile experiențe de unicitate, când simți perfect cum acea stare nu se va mai reîntoarce niciodată. În muzică și-n iubire sunt numai senzații unice; cu toată ființa îți dai seama că ele nu se vor mai putea reîntoarce și regreți din tot sufletul viața de fiecare zi la care vei reveni după ele. Ce voluptate admirabilă este aceea care se naște la gândul că ai putea muri în asemenea clipe, *că prin acest fapt n-ai pierdut clipa*. Căci este o pierdere infinit mai mare, în reîntoarcerea la existența zilnică după asemenea clipe, decât stingerea definitivă. Regretul de a nu muri în culmile stării muzicale și ale celei erotice ne învață cât avem de pierdut *trăind*. În momentul în care am concepe reversibilitatea stării muzicale și erotice, când ne-am pătrunde organic de ideea unei posibilități de retrăire și când unicitatea ne-ar părea o simplă iluzie, n-am mai putea vorbi de bucuria de a muri, ci am reveni la sentimentul imanenței morții în viață, care nu face din aceasta decât un drum spre moarte. Ar trebui să cultivăm stările unice, stările pe care nu le mai putem concepe și simți ca reversibile, pentru a ne găsi o moarte în voluptăți.

Muzica și iubirea nu pot învinge moartea, fiindcă este, în esența lor, tendința de apropiere de moarte, cu cât câștigă în intensitate. Ele pot fi considerate ca arme împotriva morții numai în fazele minore. O muzică liniștită și o iubire

calmă constituie mijloace de luptă împotriva ei. Nu există o înrudire între iubire și moarte, precum nu există nici o înrudire între muzică și moarte, ci relația între ele se stabilește printr-un *salt*; care poate să fie numai o *impresie*, dar care, interior, nu are mai puțin semnificația unui salt. Saltul erotic și saltul muzical în moarte! Întâiul te aruncă din cauza unei plenitudini insuportabile, iar al doilea din cauza unor vibrații totale, ce sfarmă rezistențele individuației. Faptul că s-au găsit oameni care să se sinucidă din cauza imposibilității de a mai suporta nebuniile iubirii reabilitează genul uman, precum îl reabilitează nebuniile pe care le încearcă omul în trăirea muzicală. Este un criminal acel ce nu înțelege și nu simte muzica, întocmai ca acel ce nu simte că ar putea face crime în astfel de momente.

Toate stările n-au valoare și nu exprimă o adâncime extraordinară decât întru cât duc la regretul de a nu muri. Sentimentul cel mai profund de viață l-ar atinge acela care, în fiecare moment, ar simți cum moare din cauza stărilor lui. Deși pentru toți moartea începe deodată cu viața, nu toți au sentimentul că mor în fiecare clipă.

Să realizezi încontinuu un salt muzical și un salt erotic în moarte! Sau acest salt să derive din singurătatea ta, care să fie singurătatea ființei, singurătatea ultimă. Cum de mai pot exista *alte* singurătăți decât aceste singurătăți, și cum de mai pot exista alte tristeți decât aceste tristeți? Ce-ar fi bucuriile mele fără tristețile mele și ce-ar fi lacrimile mele fără tristețile și fără bucuriile mele? Și cântul meu, ce-ar fi fără prăpăstiile mele și misiunea mea, fără deznădejdea mea?

– Blestemată fie clipa în care viața a început să ia o formă și să se individueze; căci de atunci a început singurătatea ființei și durerea de a fi numai tu, de a fi părăsit. Viața a voit

să se afirme prin individualitate, uneori a reușit, și atunci a ajuns la imperialism, iar alteori n-a reușit, și atunci a ajuns la singurătate, deși pentru o viziune mai adâncă imperialismul nu este decât o formă prin care ființa fuge de singurătate. Aduni, cucerești, câștigi și lupți pentru a fugi de tine, pentru a-ți învinge întristarea de a nu exista, în mod real, decât tu însuși. Căci singurătatea este o probă pentru realitatea ființei tale, iar nu pentru realitatea vieții în genere. Sentimentul de singurătate crește cu atât mai mult cu cât crește sentimentul de irealitate a vieții. De când viața a vrut să fie mai mult decât simplă potențialitate și s-a actualizat în indivizi, de atunci s-a născut teama de unicitate și frica de a fi singur, iar dorința ființei individuale de a depăși acest blestemat proces nu exprimă decât fuga de singurătate, de singurătatea metafizică, în care te simți părăsit nu numai în câteva elemente, ci organic și esențial, în natura ta. De aceea, singurătatea încetează a mai fi un atribut al ființei numai când această ființă încetează de a mai fi.

DESPRE FERICIREA DE A NU FI SFÂNT – O îndelungată durere nu te poate face decât imbecil sau sfânt. Pentru nimeni însă nu este o problemă elementul prim al alternativei, fiindcă nimeni nu se poate teme și nimeni nu se poate bucura de o eventuală imbecilizare, de o paralizare a tuturor simțurilor dintr-o prea mare durere. Nu te temi și nu te bucuri de o astfel de stare, deoarece știi că în ea fiind excluse luciditățile, o comparație cu stările anterioare nu e posibilă, precum nu e posibilă nici o înfiorare pentru destinul tău. Dar de câte înfiorări nu e cuprins sufletul unui om la gândul că ar putea deveni sfânt și câte temeri adânci nu-l năpădesc la presimțirea obscură a sfințeniei în care-l va arunca durerea? Nimeni nu vrea să moară în imbecilitate, precum nimeni nu vrea să trăiască în sfințenie. Dar când devii sfânt,

fără să vrei îți faci din destin o misiune și dintr-o fatalitate un scop.

Presimțirile și treptele sfințeniei sunt groaznice, nu sfințenia în sine. Ele provoacă înfiorări inexplicabile, care sunt cu atât mai mari cu cât apar în tinerețe. Atunci te doare gândul că viața se va opri în tine înainte de a muri, că ea se va opri în tine pe culmile supremelor lucidități, când vei vedea totul atât de clar, încât întunericul însuși va străluci până la orbire. Este atâta renunțare în sfințenie, încât tinerețea unui om, oricât ar fi de îndurerată, nu se poate împăca să trăiască fără surprizele plăcute ale mediocrității. Că vei ajunge la un moment dat când nu vei mai putea fi mediu-cru în nici un fel, într-o stare în care nu mai ai nici o legătură cu viața, nu poți avea decât regrete, și te chinuie gândul că în starea de sfințenie nu vei mai avea nici *regretul* vieții pe care ai pierdut-o și nici speranțe pentru a avea dez-nădejdi.

Teama de a deveni sfânt...

Cum să nu te temi de sfințenie, când din tine credeai să iasă numai foc, numai elanuri barbare și explozii, să crească visuri de exaltare nemărginită, iar în locul lor observi stagnări lăuntrice, opriri ale cursului vieții, care te impresionează cu semnificația lor solemnă. Căci există ceva solemn în aceste liniști vitale și în aceste încetări organice, simptome tulburătoare ale sfințeniei, stări înfiorătoare de presfințenie.

N-ați simțit cum în voi s-a oprit la un moment dat viața și nu v-a durut niciodată *tăcerea* vieții?

N-ați simțit cum instinctele se topesc și cum se retrag, ca într-un reflux definitiv? Și n-ați simțit în acest reflux singurătatea de a vă fi părăsit viața?

Sfințenia este cea stare în care omul continuă a trăi după ce viața s-a retras din el, ca o apă dintr-o mare. Și de aceea,

sufletul unui sfânt seamăna unei mări părăsite, în care încap orice. Omului îi este dat să treacă de la bucuria de *a auzi* viața la tristețea de a o simți oprindu-se. Este pus atunci în fața problemei de a trăi în existență alături sau dincolo de viață. Tragedia omului este de a nu putea trăi *în*, ci numai *dincoace* sau *dincolo*. De aceea, el nu poate vorbi decât de triumfuri și de înfrângeri, de câștiguri și de pierderi, și tot de aceea nu poate trăi *în* lume, ci se zbate zadarnic între rai și iad, între înălțări și între prăbușiri.

Sunt stări pe care nici măcar Dumnezeu nu le poate bănuși, deoarece stările cu adevărat mari nu se pot naște decât în imperfecție. Deznădejtile mă fac superior oricărei divinități. Este o plăcere să te gândești că numai de la imperfecțiune se mai poate învăța ceva.

Trebuie să mă leg cu toate puterile de imperfecțiunea mea, de deznădejdea și de moartea mea.

Ce ziceți de acel om care nu vrea să aibă atâta înțelepciune încât să depășească suferința? Dar oare suferințele reale pot fi depășite? Mai poate exista o valoare din afară cu care ele să fie apreciate? În zadar se obiectează că suferința nu-și are o rădăcină ontologică și că nu poate fi înțeleasă ca aparținând structurii existenței. Ce valoare poate avea această obiecție, în fața unor oameni a căror existență o definește suferința? Și după astfel de chinuri să devii *numai* sfânt! Să nu merite suferința o recompensă mai mare, recompensa de a muri? Totuși să ne bucurăm că în lumea aceasta cel puțin moartea nu e aproximativă.

Teama de a deveni sfânt sau regretul de a nu muri.

ASUPRA CELUI MAI MARE REGRET – ...asupra regretului de a nu se fi realizat viața *pură* în mine, de a se infecta de valori, de conștiință, de spirit și de idei; de a fi fost

chinuită de regrete, deznădejdi, obsesii și torturi; de a se fi simțit murind cu fiecare pas al ei, cu fiecare ritm și cu fiecare moment; de a fi fost torturată în fiecare clipă de frica de neant, de gândul nimicniciei și de teama de a exista.

Regretul de a nu fi viața pură, adică regretul de a nu fi viața din mine un cântec, un elan și o vibrație, de a nu fi o aspirație pură până la iluzie și caldă până la mângâiere, de a nu fi o beatitudine, un extaz, o moarte de lumină.

Aș fi vrut ca viața să circule în mine cu o plenitudine insuportabilă, cu evoluțiile ei anonime de dinaintea individuației, cu dorințele exclusive ale vieții de a fi numai ea și cu dorința vieții de a fi paralelă morții. O astfel de viață să fi palpitat în mine, încât ascensiunea ei să fi fost o iradiere, o explozie de raze și o nebunie de vibrații. Totul să se fi integrat în acest triumf al ființei și totul să nu fi fost decât o muzică, o orgie sonoră, atrăgătoare și încântătoare până la a fi insuportabilă. Să fi fost iresponsabil de viața care curge în mine, și prin mine să fi vorbit viața.

– Nu există un mijloc mai eficace de a suporta durerea ca bătaia și autotortura. Te subminează durerea, te prăbușește și te scufundă? Lovește-te, palmuiește-te, biciuiește-te până la dureri mari și îngrozitoare. În acest fel n-o vei înfrânge, dar o vei suporta și vei scoate din ea infinit mai mult decât dintr-o acceptare mediocră. Pune-ți carnea la bătaie, arde-o să iasă foc din ea, încordează-ți nervii și-ți strânge pumnii ca pentru a dărâma totul, ca pentru a cuprinde soarele și a alunga stelele. Sângele să te străbată în curenți calzi, năprasnici și arzători, să te fure viziuni roșii și să te amețească un nimb de raze răsărit din tremurul cărnii, al nervilor și al sângelui. Să ardă tot în tine, pentru ca să nu devii blând și căldicel din cauza durerii. Încă n-a venit timpul în care

bătăile, autotorturile și chinurile proprii să fi dat tot ceea ce ele pot da, deoarece oamenii încă nu cunosc metoda prin care din suferință se poate scoate foc.

Când simți cum suferința te domină și ți se insinuează în toată ființa ca pentru a te paraliza, cum crește în tine și-ți oprește viața în loc, utilizează tot ce ai, pentru a arde totul în tine, pentru a-ți dinamiza organismul, pentru a-l înnebuni în exaltare și a-l ameți în viziuni fascinatoire. Cu unghiile în carne și cu biciul pe tine; cu fața schimonosită ca pentru a plesni, cu ochii încruntați ca-ntr-un moment de groază, cu priviri rătăcite, roșu și palid, încearcă să oprești procesul de prăbușire, să eviți înecul moral și paralizarea organică. Excită toate organele, îmbată-le în dureri noi și învinge atracția spre întuneric din suferință, cu suferințe și mai mari. Un bici poate să scoată dintr-o moarte mai multă viață decât nu știi câte voluptăți. Lovește în carne până va începe să vibreze. Fii sigur că după aceasta vei avea mai puține regrete și mai puține deznădejdi.

Nu uita să te încordezi până la ultima intensitate. Căci numai așa durerea nu te va lichida înainte de vreme. Încordarea să fie atât de mare, încât să ți se încleșteze fălcile, să ți se fixeze limba, să ți se adune creierul până acolo, încât să nu știi dacă ceea ce faci este tăcere sau urlet. Durerea nu poate fi învinsă decât prin noi dureri. Ceea ce înseamnă că nicio dată o mare durere nu poate fi depășită în mod real și efectiv, ci o putem numai integra sau stratifica în ființa noastră.

Să scoți din tine prin bătaii: fulgere, fum și praf, și urile, deznădejdiile, tristețile să răsară din tine ca fulgerele, ca fumul și ca praful.

Unii au făcut aceasta pentru împărăția cerurilor și pentru a evita un infern; alții o fac numai pentru a nu-i înghiți acest infern și, în fine, o altă categorie numai pentru a nu-i înghiți infernul lor propriu.

O astfel de biciuire se deosebește esențial de autoflagelările ascetice. Ascetul se biciuiește pentru a scăpa de tentațiile vieții; iar noi, ca să scăpăm de tentațiile morții. Unii o fac pentru renunțare; alții, împotriva renunțării. Nu mi se pare nici eroic și nici dramatic să lupți ca să înfrangi viața din tine, să omori instinctele ca să clădești spiritul pe aceste ruine. Autotortura ca o luptă împotriva vieții este ceva criminal; de aici caracterul inuman al oricărei asceze. Dar să te torturezi, să te biciuiești și să însângerezi pentru a învinge o boală și a stăpâni o durere înseamnă a te sfâșia pentru a trăi. Și toate sfâșierile organice n-au valoare, decât dacă prin ele ai reușit să amâni moartea. Celor care suferă nu le mai rămâne decât ofensiva împotriva lor. Voi toți, care suferiți, nu mai așteptați mângâieri, fiindcă nici nu vin și nici nu v-ar ajuta; nu mai așteptați vindecări, iluzii și speranțe; nu așteptați nici moartea, fiindcă ea vine totdeauna prea târziu la oamenii care suferă, ci sfâșiați-vă, torturați-vă, loviți în carne până la sânge, pentru ca putregaiul din voi să devină flacăra, iar carnea să vibreze ca nervii și totul, ca-ntr-o halucinație, să devină un incendiu total al ființei, să ardeți, fraților, până când durerile se vor stinge în voi asemenea scânteilor!

Nu se poate atenua și nici nu se poate înfrânge suferința prin concentrare intelectuală. Cum o să te poți concentra asupra unei probleme impersonale, când suferința te cheamă în fiecare clipă la actualitatea ta personală, la existența ta concretă și individuală? Nu există o salvare prin gând. Și nu există, și din motivul că îți pare inutil să te gândești la orice altceva decât la suferința ta, pe care gândul numai ți-o adâncește, ajungând la *esența* suferinței. Aceia care susțin că s-au eliberat de chinuri prin preocupări obiective n-au cunoscut durerea adevărată, ci numai niște trecătoare neliniști spirituale, care n-au avut nici o adâncime și